248

248 1979
3480 VI

~~Акматалиев~~
Абдулдажан (Мелис)

Дуйшкана Кочунеев
„Манас", „Семетей"

9850 строк.

Еще 650 метр. на пленке

1). „Манас"

а). „Чоң казат" — Алмамбет менен Чубактын чатагы. Алмамбеттин жомогу.

2). „Семетей" — со 180 стр.

Кочукеев Дункана. 1

79 жашта; Азыр Нарын районунда, „Коммунизм" колхозунда, „Эчки башта" жашайт. Негизинен семетейчи. „Манас" эпосунан айрым эпизоддорун билет.

Кимден үйрөнгөн? = Түш.

7 жашар кезимде түшүмө Семетей, Күлчоро, Канчоролор кириптир, бизди эчге айткын дептир, үч жыл айтпай жүрдүм. Кыянап, түшүмдө Семетей келип найза менен сайып кеткенден кийин айта баштадым.

Кийин Манас менен Алмамбет түшүмө кирипти. Чагынга кетип баратышын бизди айткын дептир...

Белгилүү семетейчи Тыныбектин
жакшы билгүчүмүн, анын
„Семетейин" көп уккам.
Экөөбүз тең Тыныбектин
торгой уруусунан болобуз.

Жеке пикирим:

Кезегинде „Семетей" эпосун
түзүп билген семетейчи
карунат. Нарын оронуна
аты кеңири тараган.
Айрым сюжеттик өзгөчөлүк-
тер учурайт. Ал эми поэтика
жагынан жеке өзүнө
мүнөздүү болгон бир катар
айырмачылыктар бар. Эпостун
традициялык сюжетин негизинен
сактаган.

„Манас".

„Алооке менен Жез билек
эки кытай ээлигин,
кутурган иттей жээлигин,
Он миң аскер ээрчитип
бээжинден чыгып келгенде
Ала-Тоодо кыргызды

Калмакты анан кытайлар
кайчуу суран ичинде,

бир жылы үч сандар аскер алганда (1).
Кепирдин кысымына чыдабай,
суусуна турарбай
кыргыздын эли көчкөн жерине,
өртөшү көбү болгонго,
тырмагы тийбей кытайдын,
качуудан кыргыз соо калды,
Он миң аскер артында
кыргыздын Ала-Тоодо келгенин,
Алооке менен Жез билек,
айдап туруп бул жылы
Алтай менен Кеңгайга,
Кара Кентке Тарбагатайдын —
түбүнө кууп жылды,
эки кытай ээлигин,
Зордугу батпай сапчанда,
Калың кыргыз элинин,
эл — болгон куулду,
Алтайга келгин бул жылы,
ошондо Манас туулду.
Кара кайдан туулду —
Керегедей Жакыптан,
Манастын аты менен тил туулду,
ошо М. шер болду
кабарын уккан кашкардын
Как эле журтуна зор болду,

Кыргыздардын Ала-Тоодон
куулушу.

М-: ты тоодо бүгүнда,
Эркек экен дешип —
Асандын уулу туккенда,
Аменден жеринде уул сүйүнүп.
Кытайга бүлүк сапат ден
Калмакка булук сапат ден
Кеңеске Бээжиңдин М. апат ден,
Женишандын дарбазага
М— тоон атын берип тойлошуп.
Манас 6 жашка толгонда,
Алтай мен кошулду,
Жекендей корголдон,
40 тоого курап М—ын
9 жашка толгонда,
Торолуп М кеңештер,
Алтай мен кошулда —
Кара калмак Торгоотун
Желесин корушу бир тизип,
Жакшынын уулу Тоо шундуу
Сарыны тыкты туулган,
Он жашы он болду
Эшо М. тоо болду,
Калтыр калган кериден,
Узун кулак серпкен,
Үшүнга Журтун берилген,

Манас-ын төрөлүшү.

сурап берди Манасты — 2
Сизерде ата конушу бардыр деп,
Эс жеринен кара калмак Торгоотту
Эс бу кыргыз ... бүткөн куйду деп
Сурап берди Манасы
Калтыр калган кериси,
Узун кулак сериси,
Үшүнга кыргыз береси,
"Айланайын Манас ай,
"Атанен мен жок билеке
Он экен эскер эргечин,
Жердин аздан тыныкка,
Ардан экен бил калды,
Ата конушу ушу эле,
Бүгүн А-тоо деген жер калды, М.
А-тоо жерден бүгүндө,
Кеңиш кыргыз калайык
М— оруп калган жыргалды,
Айдалып келип Кеңиш журт,
Кайрап Жерден кур калды,
Айдалып журтун бир болдук,
Кара калмак Торгоотун,
Башкарар балтыр жогунан,
Мунун түбүнүн кул болдук,
Деп ... кеңиш журт,
Бугурап ыйлап турганда,

Кыргыздардын Ала-Тоого келиши.

Ошондо М. мындай айтат,
Ата конушун бересиң,
Албасаң А-тоону көрөсүң.
Габыр мени жолотуң,
Үч жылга чейин көчүп жүрүп,
Бир тогуздар түбөсүн,
Кочкорду бүткөн ирк кыл деп,
Кайдын баарын түрк кыл дей,
Буканы бүткөн уй кыл деп
Үч жылга чейин көчүп жүрүп,
Бир Күнаңдын түбөсүн,
Айгырды бүткөн ат кыл деп
Үч жылга чейин көчүп жүрүп,
Бир байтоодун түбөсүн."
М-дын биринчи эрдиги,
М— — эрмеги бийт биздин
Кочкорду бүткөн ирк кылып-
Буканы бүткөн уй кылып
М— эрлигин тартып эр болуп,
Калың кыргыз журтуна,
Ошондо М- бел болуп,
Эр бешик атка мингенде,
М. 13 жашка толгондо
Алтай мун казгандан—
Кара Калмак тыргытту,
М— бир жылга эрди чеп- уй кылып
Айгырды бүткөн ат кылып

Аланчындар кыргындагы
~~Кара Калмак Турготтон,~~
Айрып чыкты жат кыйын,
Жаңжал отун өчүрүп,
~~Алтай мун казгандан~~
Ата конушу барган дан,
М. айрып чыкты кыргызды,
Жылуу жерди кыштатып,
Суулуу жерди жайлатып,
Түрк болгон малды айдатып,
М— үч жылда келди А-тоо,
Булактын башын туудатып,
А. тоого келгенде,
Жердин орун баштатып,
М. кайра чаап калмакты,
Сай боюн сыздатып,
Ошондо келди А-тоо.
М— 16 жашка толгондо,
Качып келип А-тоо
Конушуна конгондо,
Тектүү келген туугандар,
Кайра конушуна келди дал,
Анжияндын аркынан,
Аманчылык үйүнөн,
Сайдагы сары талаадан
Калың айгыр журтунан,
90 түрдүү мал айдап,
Тегеректи букатты,
Тынчтык кулак берди дейт,